

**การพัฒนาแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย
องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น**

**The development of student support system model for
Subsomboon Pittayalai School under Khon Kaen Provincial
Administrative Organization**

สมพงษ์ บุรณะสุทธิ์*

Somphong Buranasuth*

ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย*

สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

, School Director Subsomboon Pittayalai School under Khon Kaen*

บทคัดย่อ

การพัฒนาแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความต้องการพัฒนาตนเองของบุคลากรทางการศึกษาด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) เพื่อพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย จำนวน 102 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสอบถาม การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการบันทึกข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติการบรรยาย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ สถิติอนุमान ได้แก่ การทดสอบด้วยค่าที ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัย พบว่า

ตอนที่ 1 สภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า หลักการเบื้องต้นของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติคุณลักษณะหรือเกณฑ์ที่ประเมิน มิติลักษณะหรือขั้นตอนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีมิติขั้นตอนการประเมินแบบเสริมพลัง ผลการศึกษาสภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า สภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่ดำเนินการต่อเนื่องของโรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย มีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล สูงที่สุดและมีการระบุรายละเอียดที่จะประเมินและมิติการประเมินที่ครอบคลุมต่ำที่สุด สภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่ดำเนินการไม่ต่อเนื่องของโรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย มีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ต่อเนื่องในเรื่องมีการป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหา

นักเรียน ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า บุคลากรมีความต้องการพัฒนาตนเองในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพด้านความเหมาะสมของโครงสร้างของรูปแบบ 5 องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อยมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกัน เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อย ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความชัดเจน และความง่ายต่อการนำไปใช้ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันทุกประเด็น

ตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation) พบว่า

3.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบ พบว่าบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 เจตคติต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีค่าเฉลี่ยเจตคติต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, การประเมินแบบเสริมพลัง

ABSTRACT

The development of student support system model for Subsomboon Pittayalai School under Khon Kaen Provincial Administrative Organization aimed 1) to study the situations of student support system implementation and the need of self- development of educational personnel in the aspect of student support system implementation, 2) to develop the student support system, 3)to try out the student support system. The samples for phase were 102 personnel involved in educational management of Sub Somboon Pittayalai School. The data collection was performed using inquiries, interviews, and document analysis, participant observation and data recording. The quantitative data analysis used descriptive statistics including frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, median, inter-quartile range. The inferential statistic was t-test, and the qualitative data segment used content analysis.

The research results were as follows:

Part 1 The situations of student support system of Sub Somboon Pittayalai School

The results of data analysis concluded that the basic principles of the student support system in the aspect of process consisted of three dimensions, i.e., attributes or criteria to be evaluated dimensions, characteristics or procedures for student support system dimensions, and empowerment evaluation procedure dimensions. The study results of the student support system situations showed that the student support system situations in continuous implementation of Sub Somboon Pittayalai School knew the student individually at the highest level, and there were the details to be evaluated and the lowest comprehensive assessment dimensions are specified. The details to be assessed and the assessment dimensions were at the lowest level.

Part 2 The development of student support system

The structural suitability results of the five main elements and sub-elements were appropriate at the highest level, and the opinions of experts were consistent. Considering in the sub-elements, it was found that the suitability, possibility, clarity and ease of use were at the high to highest levels That all experts had consistent opinions on all issues.

Part 3 Trial of the student support system model according to empowerment evaluation, it was found that:

3.1 Knowledge and understanding of the student support system before and after the trial showed that the personnel revealed knowledge and understanding about the student support system after the development significantly higher than before development at the .05 level.

3.2 Attitude towards the student support system before and after the trial, it was found that the participants had attitudes towards the student support system significantly higher than before development at the .05 level.

Keywords: The Development of Model, the student support system model, empowerment evaluation

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากโลกไร้พรมแดน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดในเกือบทุกมิติของสังคม ซึ่งสภาพของสถานการณ์ปัจจุบันในสังคมไทย ชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤตอันน่าเป็นห่วงจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล โดยมุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้บุคคลและสังคม รวมทั้งโครงสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่าง ๆ ปรับตัวตามไม่ทันเกิดความ

ไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 35) การพัฒนาคนให้มีคุณภาพเริ่มตั้งแต่เด็กเนื่องจากเด็กจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป สถาบันที่มีส่วนสร้างเสริมและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กนั้น ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา เป็นต้น ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ได้กำหนดความมุ่งหมาย และหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่เด็กเกี่ยวข้องและเริ่มเรียนรู้การดำรงชีวิตและได้รับการสั่งสอนให้เป็นคนดีตลอดจนเสริมสร้างคุณธรรมที่พึงประสงค์ แต่ในปัจจุบันผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจการครองชีพสูงขึ้นไม่มีเวลาพบปะ สั่งสอนอบรมลูกได้อย่างเพียงพอ การอบรมบ่มนิสัยและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมจึงตกเป็นหน้าที่ของโรงเรียน (เจริญ ภักดีวานิช, 2546) ดังนั้นการที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังไว้ โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัด ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ นักเรียนทุกคน ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึง โดยมีผู้ปกครอง ชุมชนหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม โดยได้จัดกระบวนการบริหาร จัดการระบบดูแลช่วยเหลือเริ่มตั้งแต่การวางแผนดำเนินงาน กำหนดเป้าหมายลำดับความสำคัญ กำหนดกิจกรรม/โครงการ กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน และมอบหมายหน้าที่การดำเนินการตามแผน ได้แก่ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมพัฒนา การป้องกัน แก้ไขช่วยเหลือ และการส่งต่อ การนิเทศกำกับติดตาม และการประเมินผล สถานศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการส่งเสริมสุขภาพชีวิตผู้เรียน และแก้วิกฤตสังคม จึงควรนำกระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนมาประยุกต์ใช้และพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง โดยมุ่งหวังให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนร่วมมือกันดำเนินงาน และที่สำคัญที่สุดคือ บทบาทของผู้บริหารและครูที่ต้องเอาใจใส่ดูแลนักเรียนในความดูแลทุกคนอย่างเต็มความสามารถด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความใจอย่างกัลยาณมิตร ดังนั้นสถานศึกษาต้องดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดคุณภาพมาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีความต้องการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง จากการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย ในปีการศึกษา 2559 - 2560 และจากการสำรวจเบื้องต้นของผู้วิจัย เกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย พบว่า

1. ครูที่ปรึกษาซึ่งเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจและเทคนิคกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่า โรงเรียนยังขาดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ ข้อมูลไม่เพียงพอต่อการคัดกรองนักเรียน เนื่องจากมีปัญหาในการติดตามข้อมูลจากนักเรียน และข้อมูลที่มีอยู่กระจัดกระจายไม่ประสานงานกัน

1.2 การคัดกรองนักเรียนพบว่าครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการคัดกรองนักเรียน ออกเป็นกลุ่มปกติ และกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหาโดยการใช่วิธีประเมินและแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ) (The Strengths and Difficulties questionnaire)

1.3 การส่งเสริมนักเรียน โรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมโฮมรูมแต่ครูที่ปรึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจและเทคนิควิธีการจัดกิจกรรมโฮมรูมให้มีประสิทธิภาพ ส่วนการจัดกิจกรรมการประชุมผู้ปกครองนักเรียนพบว่าโรงเรียนได้ดำเนินการแต่ยังขาดการประสานงานสร้างความเข้าใจในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ยังไม่ชัดเจน และมีผู้ปกครองนักเรียนบางส่วนไม่ได้เข้าร่วมประชุม

1.4 การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนดำเนินการป้องกันและแก้ปัญหาสำหรับครูที่ปรึกษาดำเนินการมี 2 ลักษณะ คือ การให้การปรึกษาเบื้องต้นและการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยกิจกรรม 5 ลักษณะคือ การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร การใช้กิจกรรมในห้องเรียน การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน การใช้กิจกรรมสอนซ่อมเสริมและกิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง แต่โรงเรียนยังมีปัญหาคือครูที่ปรึกษายังขาดทักษะในการให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจและวิธีการจัดกิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง

1.5 การส่งต่อนักเรียนในโรงเรียน มีการส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหา ที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วพฤติกรรมของนักเรียนไม่ดีขึ้นภายในโรงเรียน เช่นส่งต่อให้ครูฝ่ายปกครอง ครูที่แนะแนว แต่กระบวนการส่งต่อยังขาดการประสานงานที่ดี และขาดหลักฐานข้อมูลในการส่งต่อที่ชัดเจน และขาดการรายงานการปรับพฤติกรรมหลังจากการดำเนินการแก้ไขแล้ว

2. บุคลากรในโรงเรียนบางส่วนยังขาดความตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการกระตุ้นและการสร้างความตระหนักในความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้านรวมทั้งครูที่ปรึกษายังขาดคู่มือที่จะช่วยสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ครูมีภาระงานที่รับผิดชอบมาก ทำให้ไม่มีเวลาในการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเต็มที่

4. ขาดการสนับสนุน การติดตามงาน การตรวจสอบอย่างจริงจังจากฝ่ายที่รับผิดชอบ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

5. ครูส่วนใหญ่ไม่เคย ฝึกอบรมเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงขาด ทักษะและความเข้าใจ ในกระบวนการและการทำเอกสารของระบบ

6. ครูไม่สามารถเยี่ยมบ้าน นักเรียนได้ทุกคน นักเรียนให้ข้อมูลไม่สมบูรณ์และไม่ตรงกับความเป็นจริง

7. ขาดการประสานงานกับหน่วยงาน ภายนอกเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาต่ออย่างเป็นระบบ การประเมินแบบเสริมพลัง (Empowerment Evaluation) เป็นการประเมินยุคใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยมีนักประเมิน/ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดการประเมินตนเอง เพื่อให้ผลการประเมินถูกนำไปใช้ประโยชน์ แนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังถูกนำมาใช้ในการประเมินหลายประเภทรวมทั้งด้านการจัดการศึกษา (Fetterman, 1994, 2001; สาธิตา สกุลรัตนกุลชัย, 2554 พิมพร ใจงาม และพรชัย หนูแก้ว, 2557) การประเมินแบบเสริมพลัง มีเป้าหมายเพื่อช่วยให้โครงการ/แผนงาน มีโอกาสบรรลุผลสำเร็จ โดยการพัฒนาศักยภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้สามารถวางแผนการลงมือปฏิบัติและประเมินโครงการด้วยตัวของเขาเอง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนางานให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เรียกว่าเป็นการประเมินตนเอง และการสะท้อนกลับอยู่ตลอดเวลา และพัฒนาไปสู่การตัดสินใจด้วยตนเอง และเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการผู้ประเมินเปลี่ยนบทบาทจากการประเมินแบบเดิมเป็นผู้เชี่ยวชาญ มาเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวก เป็นที่ปรึกษาชี้แนะ และให้คำแนะนำ

ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความสนใจและต้องการพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนชัยสมบูรณ์พิทยาลัย โดยมุ่งหวังให้ความดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันมิให้เกิดปัญหาขึ้นโดยเฉพาะเด็กกลุ่มเสี่ยง และสามารถแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนในเบื้องต้นด้วย ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาการพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนชัยสมบูรณ์พิทยาลัย ในรูปแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation) เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามหลักการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 -2564) ที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” รวมทั้งยังเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีความต่อเนื่องและทำให้ระบบการบริหารสถานศึกษา การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งนำข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางที่จะแก้ไขปรับปรุงดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนชัยสมบูรณ์พิทยาลัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความต้องการพัฒนาตนเองของบุคลากรทางการศึกษา ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. เพื่อพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation) โรงเรียนชัยสมบูรณ์พิทยาลัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation) โรงเรียนชัยสมบูรณ์พิทยาลัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการดำเนินการระยะที่ 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนชัยสมบูรณ์พิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจาก 1) เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และความต้องการพัฒนาตนเองของบุคลากรทางการศึกษา ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือดำเนินการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน โดย 1) สอบถามคณะครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ร่างรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation)

ตอนที่ 2 รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation) เป็นการดำเนินการระยะที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากร่างรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของระยะที่ 1 ซึ่งพัฒนารูปแบบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญระดับสูง จำนวน 5 ท่าน และตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง ซึ่งผู้วิจัยเสนอร่างคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่กำหนดประเด็นเป็นโครงสร้างของรูปแบบและคุณลักษณะที่สำคัญใน แต่ละองค์ประกอบย่อยของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ผู้เชี่ยวชาญระดับสูง ประเมินรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย

ตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง เป็นการดำเนินการระยะที่ 3 โดยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในบริบทของสถานศึกษา ซึ่งเป็นขั้นตอนของวิธีวิทยาการวิจัยในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1.1 ผลการศึกษาหลักการโครงสร้าง องค์ประกอบ และมาตรฐาน / ตัวบ่งชี้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า หลักการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การสร้างความตระหนัก การมีส่วนร่วม การตรวจสอบเพื่อพัฒนาคุณภาพ ดังนั้นในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำเป็นต้องมีการสร้างให้บุคลากรทุกคนตระหนักในสำคัญของคุณภาพการศึกษาอื่นใด แล้วดำเนินการร่วมกันทำให้ทุกคนมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในกระบวนการทำงานส่วนการตรวจสอบเพื่อพัฒนาคุณภาพจะเป็นการดำเนินการเพื่อทบทวนกระบวนการทำงานขององค์กรว่ามีจุดเด่นหรือจุดบกพร่องอย่างไรเพื่อนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยผลจากการวิจัยรูปแบบของกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนี้จำแนกโครงสร้างเป็น 3 มิติ คือ มิติคุณลักษณะหรือเกณฑ์มาตรฐานที่ประเมินมิติลักษณะ/วิถีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมิติการประเมิน

1. หลักการเบื้องต้นของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1 มิติแรกจะแสดงถึงคุณลักษณะหรือเกณฑ์มาตรฐานที่ประเมิน ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การประเมินสถานศึกษาที่ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย ผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านปัจจัย 1) ผู้บริหารเป็นผู้นำในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ครูมีเจตคติที่ดีและมีความสามารถในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4) นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5) สถานศึกษามีสื่อ และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านกระบวนการ 1) การวางระบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3) การจำแนกคัดกรองนักเรียน 4) การส่งเสริมพัฒนานักเรียนที่หลากหลาย 5) การป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหานักเรียน 6) การส่งต่อนักเรียนที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบและมีเครือข่ายสหวิชาชีพ 7) การจัดกิจกรรมแนะแนวและการให้บริการแนะแนวในโรงเรียน 8) การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล รายงานผล และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 9) การสรุปรายงานผลและข้อเสนอแนะ นำมาพัฒนาปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ ด้านคุณภาพนักเรียน 1) รู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้ 2) มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขลักษณะนิสัยที่ดี 3) มีทักษะในการหลีกเลี่ยงป้องกันภัยอันตรายและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ 4) รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น สามารถจัดการกับปัญหาและอารมณ์ของตนเองได้ 5) เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม 6) มีเจตคติที่ดีและมีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพสุจริต สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนันท์ โทธิบาย (2555) ได้ทำการ ศึกษาการประเมินผลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภูเขต1 โดยมีความมุ่งหมาย ดังนี้ 1) เพื่อประเมินการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยใช้รูปแบบของใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยพื้นฐานด้านกระบวนการปฏิบัติงาน และด้านผลผลิต 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2-3 ต่อผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ครูนำไปปฏิบัติในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต

1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา 3) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษา ต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภูเขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ 1) ผลการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านปัจจัยพื้นฐานสภาวะแวดล้อมโดยรวมโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ ความต้องการจำเป็นและความเป็นไปได้ของโครงการ ตามลำดับในด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการโดยรวมโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ช่วงเวลาดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกิจกรรมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามลำดับในด้านผลผลิตของโครงการ โดยรวมโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ท่านเห็นว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษากับครูที่ปรึกษาและครูแนะแนวให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึงและใกล้ชิดและความพึงพอใจต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ตามลำดับ 2) นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมีความคิดเห็นต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ครูนำไปปฏิบัติสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนขนาดกลางมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

1.2 มิติที่สองได้จากการสรุปขั้นตอนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ขั้นตอน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การป้องกันและแก้ไขปัญห 4) การพัฒนาและการส่งเสริมนักเรียน 5) การส่งต่อ สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา 2552, หน้า 17) ได้กล่าวถึง กระบวนการและขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการ และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากโรงเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญห และการส่งต่อ แต่ละองค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าว มีความสำคัญและมีวิธีการเครื่องมือที่แตกต่างกันออกไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพมีรายละเอียด

1.3 มิติที่สาม เดวิด เฟตเทอร์แมน (David Fetterman, 1996) ได้นำเสนอแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังโดยให้นิยามว่า เป็นกระบวนการประเมินที่ใช้โน้ตัมของการประเมินเทคนิคการประเมินและข้อค้นพบจากการประเมินกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงการกำกับตนเองของบุคลากรของสถานศึกษา โดยใช้ทั้งวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การประเมินแบบเสริมพลังมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรวบรวมข้อมูล (taking stock) 2) การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ (setting goals) 3) การพัฒนากลยุทธ์เพื่อปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย (developing strategies) 4) การจัดหาหลักฐานที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการ

ปฏิบัติงาน (documenting progress) สอดคล้องกับงานวิจัยผ่องศรี แก้วชูเสนและคณะ (ม.ป.ป.) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้การประเมินแบบเสริมพลัง สำหรับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้การประเมินแบบเสริมพลัง สำหรับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี และ (2) ประเมินผลการใช้รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้การประเมินแบบเสริมพลัง สำหรับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ผลการวิจัย พบว่า (1) รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้การประเมินแบบเสริมพลัง สำหรับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ประกอบด้วย 2 มิติ คือ มิติระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กับมิติการประเมินแบบเสริมพลัง มียุทธวิธีดำเนินการ คือ 1) การฝึกอบรม 2) การให้คำปรึกษา 3) การอำนวยความสะดวก 4) การสร้างความกระจ่างและ 5) การให้เสรีภาพในการปฏิบัติ (2) ผลการประเมินผลการใช้รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้การประเมินแบบเสริมพลัง สำหรับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี โดยรวมมีคุณภาพระดับมาก ทั้งด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ผู้บริหารและครูมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นและมีความพึงพอใจต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในระดับมาก

2. การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน

2.1 ผลการศึกษาสภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า สภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ดำเนินการต่อเนื่องของโรงเรียนชัยสมบูรณพิทยาลัย มีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล สูงที่สุดและมีการระบुरายละเอียดที่จะประเมินและมิติการประเมินที่ครอบคลุมต่ำที่สุด สภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่ดำเนินการไม่ต่อเนื่องของโรงเรียนชัยสมบูรณพิทยาลัย มีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไม่ต่อเนื่องในเรื่องมีการป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหา นักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของเทวฤทธิ์ พุยวันดี (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านคลองสิบสาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านคลองสิบสาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขอนแก่น เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน พบปัญหาที่สำคัญดังนี้ ด้านรู้จักนักเรียน

เป็นรายบุคคล พบปัญหาการส่งเสริมสนับสนุน และให้ความสำคัญในการดำเนินงานจัดทำข้อมูลเป็นรายบุคคล ความเข้าใจในกระบวนการจัดทำข้อมูลเป็นรายบุคคลความชัดเจนของข้อมูลที่ได้จากแบบประเมิน

พฤติกรรมนักเรียนความยุ่งยากในการใช้แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียนการจัดเวลาและความสะดวกให้กับครู ในการออกเยี่ยมบ้าน และสอบถามข้อมูลนักเรียนจากผู้ปกครองด้านการคัดกรองนักเรียน พบปัญหา

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบต่างเพื่อนำไปใช้ในการจัดกลุ่มข้อมูลการมีส่วนร่วมของครูในการกำหนดเกณฑ์ การแบ่งกลุ่มนักเรียนให้มีตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนการชี้แจงการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน

ให้เข้าใจตรงกัน และควรพิจารณาข้อมูลนักเรียนจากหลายๆด้าน ด้านการส่งเสริมนักเรียนพบปัญหาการกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมก่อนเรียนของโรงเรียนไม่ชัดเจน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาพบปัญหาการพัฒนาครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ทักษะ ตลอดจนทั้งเทคนิคในการให้คำที่ปรึกษาแก่นักเรียน การกำหนดแนวทางของโรงเรียนที่กำหนดให้ครูที่ปรึกษาดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียนที่ชัดเจนโดยเน้นการปฏิบัติ ความร่วมมือจากนักเรียนในการป้องกัน

และแก้ไขปัญหา และใช้กิจกรรมที่หลากหลายในการแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อนักเรียนพบปัญหาครูที่ปรึกษาควรพยายามแก้ไขปัญหานักเรียนก่อนส่งต่อ และการให้ครูที่ปรึกษาจัดทำข้อมูลการส่งต่อนักเรียนอย่างชัดเจน

2.2 ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า โรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย มีความต้องการดังนี้ 1) การระบุนายละเอียดที่จะประเมินและมีการประเมินที่ครอบคลุม 2) การกำหนดภาระงาน/โครงการในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างชัดเจน 3) การกำหนดวิธีการประเมิน 4) การกำหนดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพตามมาตรฐานของสถานศึกษา 5) การจัดทำระบบบริหารและสารสนเทศของนักเรียนอย่างเป็นระบบ 6) การกำหนดผู้ประเมิน 7) การกำหนดวิธีการประเมิน 8) การบันทึกผลการประเมินอย่างเป็นระบบ 9) มีการจัดเก็บผลการส่งต่อทั้งภายในและภายนอก 10) การจัดเก็บและนำผลการดำเนินงานไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 11) การสร้างเครื่องมือและเกณฑ์การให้คะแนน 12) มีการประเมินระหว่างการทำนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่ต้องมีการสร้างองค์ความรู้ และสร้างความตระหนักโดยอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย ตั้งแต่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครองนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน บุคลากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพิ่มมากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547)

ตอนที่ 2 รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง โรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย

มิติของลักษณะ/วิธีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นกลไกของวงจรคุณภาพ มีส่วน ประกอบในการดำเนินการที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน ดังนี้ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ประกอบด้วย มีการรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลด้วยวิธีการที่เหมาะสมหลากหลาย มีการศึกษาข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล มีการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลนักเรียนรายบุคคล/ รายกลุ่ม/ ระดับชั้น/ระดับสถานศึกษา มีการนำข้อมูลไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาช่วยเหลือนักเรียน 2) การคัดกรองนักเรียน ประกอบด้วย มีการจำแนกคัดกรองนักเรียนตามแนวทาง/เกณฑ์ ที่สถานศึกษากำหนด มีการสรุปผล การจำแนกคัดกรองนักเรียนครบทุกคน มีการสรุปผลการจำแนกคัดกรองนักเรียนเป็นระดับชั้นและระดับสถานศึกษา มีการนำผลที่ได้จากการจำแนกคัดกรองนักเรียนมาจัดทำสารสนเทศระดับสถานศึกษาและนำไปใช้ในการแก้ปัญหาส่งเสริมพัฒนานักเรียน 3) การป้องกันและแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย มีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ส่งเสริมพัฒนานักเรียนและมีการนำแผนไปปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียนที่สอดคล้องกับสารสนเทศผลการคัดกรองนักเรียนของสถานศึกษา มีการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Home Room)อย่างต่อเนื่อง มีการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) โดย ครูประจำชั้น และผู้ปกครอง ร่วมกันวางแผนในการดูแลช่วยเหลือและพัฒนานักเรียน มีการติดตามพฤติกรรมจากการช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินสรุปและรายงานผลการดำเนินงาน 4) การพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน ประกอบด้วย มีการให้คำปรึกษาเบื้องต้น มีการจัดกิจกรรมซ่อมเสริม มีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างทันเหตุการณ์มีกิจกรรมและ/หรือการจัดการเรียนรู้เพื่อป้องกัน

ช่วยเหลือและแก้ไขที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา เช่น เพศศึกษา การใช้ความรุนแรง การลักขโมย การหมกมุ่นกับเกมและการพนัน ฯลฯ มีกิจกรรมส่งเสริมการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มเพื่อนนักเรียนอย่างหลากหลาย ตามสภาพปัญหา เช่น เพื่อนช่วยเพื่อน พี่ดูแลน้อง นักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มที่มีปัญหาได้รับการป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ไขให้มีพฤติกรรมดีขึ้น 5) การส่งต่อประกอบด้วย มีเครือข่ายการส่งต่อภายในและภายนอกโรงเรียน มีการติดตามประเมินผล สรุปรายงานงานผลการส่งต่อ มีการปรับปรุงพัฒนาการส่งต่ออย่างมีระบบ มีเครือข่ายสหวิชาชีพที่มีการจัดตั้ง มีแผนดำเนินงาน และมีกิจกรรมการประสานงาน การร่วมดำเนินงาน ป้องกัน แก้ไข และส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของอวยชัย ศรีตระกูล (2556) ได้ทำการการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย หลักการและแนวคิดในการบริหาร ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การส่งต่อนโยบาย การมีส่วนร่วมของบุคลากร และการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การนำองค์กร การปฏิบัติการ การตรวจสอบติดตามและประเมินผล การปรับปรุงพัฒนา และการประสานงาน 2) รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและแนวคิดในการบริหาร 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร ประกอบด้วย การกำหนด และการส่งต่อนโยบาย และการขับเคลื่อนนโยบายโดยบุคลากรหลักของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) กระบวนการบริหาร ประกอบด้วย การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การนำองค์กร การปฏิบัติการ การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล การปรับปรุงพัฒนา และการประสานงาน 3) การประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากและมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 แนวคิดการประเมินที่เอื้อต่อการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เน้นให้ผู้เกี่ยวข้องในองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้การประเมิน ประเมินตนเอง สะท้อนผลแก่ตนเอง จนในที่สุดสามารถตัดสินใจหรือกำหนดตนเองได้ มีขั้นตอน ดังนี้ 1) การรวบรวมข้อมูล (taking stock) ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการบรรลุผล (setting goals) ประกอบด้วย การจำแนกคัดกรองนักเรียน 3) การพัฒนากลยุทธ์เพื่อปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย (developing strategies) ประกอบด้วย การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน และการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขปัญหานักเรียน 4) การจัดหาหลักฐานที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน (documenting progress) ประกอบด้วย การป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหานักเรียนการส่งต่อบริบทของการประเมินแบบเสริมพลังจึงมีลักษณะของการพัฒนาบุคลากรในหลายลักษณะ (facets of empowerment evaluation) ดังนี้ 1) การฝึกอบรม (training) 2) การอำนวยความสะดวก (facilitation) 3) การได้รับการสนับสนุน (advocacy) 4) การสร้างความกระจ่าง (illumination) 5) การมีเสรีภาพในการกำหนดอนาคตของตนเอง (liberation) สอดคล้องกับงานวิจัยของผ่องศรี แก้วชูเสนและคณะ (ม.ป.ป.) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้การประเมินแบบเสริมพลัง สำหรับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ผลการวิจัย พบว่า (1) รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้การประเมินแบบเสริมพลัง สำหรับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ประกอบด้วย 2 มิติ คือ มิติระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กับมิติการประเมินแบบเสริมพลัง มียุทธวิธีดำเนินการ คือ 1) การฝึกอบรม 2) การให้

คำปรึกษา 3) การอำนวยความสะดวก 4) การสร้างความกระจำและ 5) การให้เสรีภาพในการปฏิบัติ (2) ผลการประเมินผลการใช้รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้การประเมินแบบเสริมพลัง สำหรับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี โดยรวมมีคุณภาพระดับมาก ทั้งด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ผู้บริหารและครูมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นและมีความพึงพอใจต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในระดับมาก

2. การตรวจสอบรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1 ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพด้านความเหมาะสมของโครงสร้างของรูปแบบ 5 องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกัน เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อย ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความชัดเจน และความง่ายต่อการนำไปใช้มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันทุกประเด็น ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation) โรงเรียนชัยสมบูรณพิทยาลัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยโครงสร้าง 3 มิติ คือ 1) มิติคุณลักษณะหรือเกณฑ์มาตรฐานที่ประเมิน 2) มิติลักษณะ/ขั้นตอนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) มิติการประเมินแบบเสริมพลัง ซึ่งมีติดกล่าวเป็นกลไกของวงจรคุณภาพที่มีองค์ประกอบในการดำเนินการสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันในการบริหารจัดการองค์กร ด้วยยุทธวิธีการพัฒนาบุคลากรตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง ทั้งในและนอกบริบทองค์กร โดยสถานศึกษามีการกำหนดเกณฑ์เพื่อใช้ในการประเมิน ซึ่งแต่ละมิติอาจมีการปรับเปลี่ยนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานและบริบทของแต่ละสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของมณีรัตนา โนนหัวรอ (2557) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจเพื่อเพิ่มสมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาของครูประจำการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ครูมีสมรรถนะด้านการวัด และประเมิน ผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังประเมินเสริมพลังอำนาจมากกว่าก่อนการประเมินเสริมพลังอำนาจอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อการประเมินเสริมพลังอำนาจในระดับมาก สรุปประเด็นดังกล่าวได้ว่า การประเมินแบบเสริมพลังเป็นแนวคิดการประเมินที่ช่วยพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในหน่วยงานให้เกิดประสิทธิภาพ สามารถทำการประเมินตนเองและช่วยเหลือตนเองได้

ตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation) โรงเรียนชัยสมบูรณพิทยาลัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

1. การทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

โรงเรียนชัยสมบูรณพิทยาลัย

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบพบว่า บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของวีระพงษ์ วันทา (2555) ได้ทำการศึกษา ผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 (อุบลราชธานี – อำนาจเจริญ) สรุปผลได้ดังนี้ 1) การดำเนินงานระบบดูแลช่วย

นักเรียนของข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 (อุบลราชธานี-อำนาจเจริญ) จำแนกตามสถานภาพบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา โดยรวมมีผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก 2) ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 (อุบลราชธานี-อำนาจเจริญ) จำแนกตามตำแหน่งโดยรวมมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการศึกษาสภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย พบว่า ในประเด็นขององค์ประกอบของการระบุรายละเอียดที่จะประเมินและมีการประเมินที่ครอบคลุมส่วนใหญ่มีการดำเนินการไม่ต่อเนื่องหรือไม่ได้ดำเนินการ ดังนั้น องค์กรหรือหน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาให้บุคลากรของสถานศึกษามีความรู้ในเรื่องดังกล่าว โดยผู้บริหารและหน่วยงานต้นสังกัด ควรกำหนดเป็นนโยบายระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ระบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครบวงจรจนกระทั่งสามารถนำผลการประเมินไปใช้ ทั้งนี้ผู้บริหารและต้นสังกัดควรมีการนิเทศ กำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง

2. การดำเนินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาตรงกับความต้องการของชุมชน ทำให้ทุกฝ่ายมีความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษา

3. การดำเนินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรปรับลดหรือขยายองค์ประกอบย่อยของขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสมกับบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการ หรือตามขนาดของโรงเรียนและจำนวนบุคลากร ทรัพยากร เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการ

4. การประเมินแบบเสริมพลังมีหลักการที่สำคัญ คือการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ดังนั้นการทำงานเป็นทีมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการดังกล่าว เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับการทำงานเป็นทีมที่ต้องอาศัยหลักประชาธิปไตย และยอมรับความคิดเห็นส่วนใหญ่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. งานวิจัยครั้งนี้มุ่งการพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (empowerment evaluation) โรงเรียนชัยสมบุญพิทยาลัย องค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยมียุทธวิธีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถดำเนินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของตนเองได้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานตามปกติ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่สมบูรณ์แบบตลอดปีการศึกษา จึงควรมีการศึกษาวิจัยระยะยาว เพื่อประโยชน์ในการให้บุคลากรของสถานศึกษาสามารถออกแบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมตลอดปีการศึกษาได้ โดยกำหนดโครงการนำร่องที่ดำเนินการศึกษาเป็นระยะ ๆ ตลอดปีการศึกษา

2. การศึกษาและพัฒนา รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีการศึกษาโครงสร้าง องค์ประกอบ และขั้นตอนของการดำเนินการหลาย ๆ ลักษณะ เพื่อเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2545). เอกสารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาฉบับ
เจริญ ภัคดีวานิช. (2546). งานวิชาการเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา. วิทยานิพนธ์
:มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เดชา สารมานิตย์. (2556). การพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านนาสีนวล
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชนม์ชกรณธ์ วรอินทร์. (2549). การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการ
ผู้บริหาร. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.,
ศึกษาขั้นพื้นฐาน : การประเมินแบบเสริมพลัง. คุุณินพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เดชา สารมานิตย์. (2556). การพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านนาสีนวล
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เทวาทฤธิ์ ผุยวันดี. (2554). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ของโรงเรียนบ้านคลองสิบสาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 . เข้าถึง
เมื่อ 25 พฤศจิกายน 2560. เข้าถึงได้จาก
<http://www.school.obec.go.th/tanonnoi/doc/opaso2.doc>.
- นิรันดร์ จำปาเจียม. (2560). แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสัณชัยเชียงใหม่
วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4. เข้าถึงเมื่อ 14
พฤศจิกายน. เข้าถึงได้ จาก <http://www.kroobannok.com/>.
- ผ่องศรี แก้วชูเสน และคณะ. (ไม่ปรากฏปี พ.ศ.). การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
โดยใช้การประเมินแบบเสริมพลัง สำหรับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี.
เข้าถึงเมื่อ 20 พฤศจิกายน. เข้าถึงได้จากhttp://www.yru.ac.th/e-journal/file/pongsee/old_184.doc.
- มณีรัตน์ โนนห้าวร. (2557). การพัฒนารูปแบบการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจเพื่อเพิ่มสมรรถนะด้าน
การวัดและประเมินผลการศึกษาของครูประจำการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2. ปรินญานิพนธ์ (กศ.ด.) บัณฑิตวิทยาลัย.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีระพงษ์ วันทา. (2555). ผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของข้าราชการครูในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 (อุบลราชธานี – อำนาจเจริญ).
วิทยานิพนธ์ คุุศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2547). ทฤษฎีการประเมิน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาธิตา สกุรัตนกุลชัย. (2554). การประเมินแบบเสริมพลังในการเรียนการสอนแบบสตูดิโอทางสถาปัตยกรรม. *SDU Research Journal*, 7(2): 143-151. กรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สุนันท์ โพธิบาย. (2555). การประเมินผลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). **แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : พริกหวาน กราฟฟิค จำกัด.
- อวยชัย ศรีตระกูล. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม. ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Fetterman, D.M. (1994). **Empowerment Evaluation**. *Evaluation Practice*, 15(1) : 1–15.